

TÜRK AHI TEŞKİLATININ İŞLEYİŞİ VE ÇORUM TARİHİNDE AHİLİK *

Ramazan KARAMAN**

Atıf/ ©: Kahraman, Ramazan, (2014). Türk Ahi Teşkilatının İşleyişi ve Çorum Tarihinde Ahilik, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl 7, Sayı 1, Haziran 2014, ss.93-109.

Özet: Ahilik Anadolu'da 13. yy'da kurulmuş olan esnaf ve sanatkârlar birliğidir. Ayrıca Ahiler yaptıkları zaviyelerde tüccar ve esnafın ahlaki terbiyesiyle uğraştılar. Ahiler Anadolu sosyal hayatındaki bu hizmetiyle beraber, ihtiyaç durumunda gazalara ve memleket savunmasına da katıldılar. Anadolu'da ahiliğin kurucusu ve halk arasında "Ahi Evren" olarak bilinen Şeyh Nasiruddin Mahmud (Ö.1262)'dur. O, Alaaddin Keykubat'ın desteğiyle Anadolu'da Ahiliği teşkilatlandırmıştır. Ahilik esnaf arasında yaygınlık kazanmıştır. Ahilerin Osmanlı toprakları içerisinde hemen hemen her yerde örgütlendiği bir gerçektir. Bunun nedeni ise Ahiliğin çok güçlü bir teşkilat yapısına sahip olmasıdır. Yerleşme birimlerinde her sanat kolu için ayrı birlikler kurulmuştu. Bir meslekte ayrı birlikler meydana getirecek kadar esnaf ve sanatkârın bulunmadığı yerleşme merkezlerinde birbirine yakın meslek mensupları aynı birlikte toplanırdı.

Kaynaklar, Ahi Evren'in Ahi Teşkilatını Kırşehir'de kurduğunu bildirmekteler. Biz bu tebliğimizde, Ahi Teşkilatının ilk olarak Kayseri'de kurulmuş olduğunu açıklamaya çalıştık.

Ahiler'in Anadolu'da yer yer kurdukları müesseseler arasında Çorum, İskilip, Osmaniye çevresinde de bir çok vakıfları, teşkilatı vardır. Çorum ve havalisinde eser bırakmış, hayır işleri yapmış bazı Ahiler'in ve Çorum'da Ahilik faaliyetleri hakkında bilgiler ortaya koymaya gayret ettik.

Anahtar Kelimeler: Ahi Evren, Ahilik, Çorum, Osmanlı, Ahi Teşkilatı.

* Bu makale, 24 Eylül 2013 Tarihinde Kayseri Melikşâh Üniversitesi'nde gerçekleştirilen, III. Uluslararası Ahilik Sempozyumuna sunulan "Türk Ahi Teşkilatının İşleyişi ve Çorum Tarihinde Ahilik" başlıklı bildiri geliştirilerek hazırlanmıştır.

** Yrd. Doç. Dr. Hitit Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi e – posta: ramazankaraman@hitit.edu.tr

The Function of Turkish Akhi Organization and Akhism in the History of Çorum

Citation/©: Kahraman, Ramazan (2014). The Function of Turkish Akhi Organization and Akhism in the History of Çorum, Hitit University Journal of Social Sciences Institute, Year 7, Issue 1, June 2014, pp.93-109.

Abstract: The function of the Turkish organization known as Turkish Akhi and Akhism is important to the history of Çorum. Both moral and cultural values are rooted in the principles of Akhism. Akhism provides both advice as well as sanctions for people yet these advices and sanctions are not of a personal nature but are social in their focus. They try to regulate the social life of people. In regards to Akhism, this is the union of both artisans and merchants and was established in Anatolia in the 13th century. On one hand, they were interested in the moral decency of artisans and merchants in the *zawiyas* established by them. Beside their service in Anatolian social life these artisans and merchants also participated in the defense of their homeland and in *jihād* when it was necessary. Resources show that the Ahi Evran Organization was founded in Kırşehir. We tried to explain in this study that it was first founded in Kayseri.

Various foundations and organizations of Akhism have taken part in the environments of Corum, Iskilip and Osmançik. We tried also to give some information about the activities of Akhism in Corum, and also about some people who do charity works in that city and who also left some of their output in the region.

Keywords: Akhi Avran, Akhism, Corum, Ottoman, Organization of Akhism.

I. AHİLİK KAVRAMI

“Ahi” kelimesi, Arapça “kardeşim” manasına gelir. Ancak Divan-ı Lügatî’t-Türk’de “Ahi” kelimesinin eli açık, cömert manasında “akı”dan geldiği kaydedilir (Kaşgarlı, 1970: 70). Ahi kavramının toplum düzeninde dostluğun kardeşliğin, yiğitliğin, kahramanlığın, bağımsız ve özgür yaşamının; üretimin, iş ve dürüst çalışmanın, devlet ve toplum düzeninin dinamik bir yapıda ilerlemesinin genel adı olmuştur (Gülvaaboğlu, 1991: 42). Ahi bir semboldür. Yaratıcı, yapıcı, kaynaştırıcı, bir Türk geleneğinin adıdır.

Terim olarak Ahilik Anadolu’da 13. yy’da kurulup belli bir süre içinde belli kurullarla işlemiş esnaf ve sanatkârlar birliğini ifade eder (Cumhuriyetin 50.yılında, 1973: 23).

II. AHİLİĞİN ANADOLU'DA ORTAYA ÇIKIŞI

Ahiliğin bir kurum olarak işleyişi hakkındaki bilgileri XIV. yy 'da Osmanlı hükümdarı Osman Bey zamanında Anadolu'yu dolaşan İbn Battuta'nın seyahatnamesinde izlediğimiz Anadolu Ahiliği ilk sıralarda, özellikle XIII. yy başlarında Selçuklular döneminde İslam dünyasında ün salmış bir kuruluşun-fütüvvet- Anadolu'daki uzantısı sanıldı. Oysa benzerlikleri olmasına rağmen Ahilik, Türk yardımseverliğinin, konukseverliğinin sanat ve meslekle özleşmiş bir ürünüdür (Çağatay, 1990: 21).

XI. yüzyıldan başlayarak kitleler halinde Anadolu'ya gelen Müslüman Türkler, bu toprakları kendilerine ebedi vatan yapma özlemi ile doluydular. Bu nedenle Anadolu'ya sadece siyasi hâkimiyetlerini değil, aynı zamanda kendi sosyal yapılarını da getiriyorlardı. Selçuklu sultanları Anadolu'da yeni bir bölge fethettikleri zaman ilk iş olarak oralarda cami, medrese ve zaviye inşa ederlerken ticaret ve sanat erbabını da yerleştiriyorlardı (Tabakoğlu, 1986: 34).

Türkmenlerin Anadolu'ya göçüyle beraber yerleşik düzene geçmeleri de çok önemli bir rol üstlenen Ahi teşkilatları aynı zamanda Anadolu'da hızlı bir esnaflaşma sürecini de başlatmışlardır (Yazıcı, 1996: 69). Ahiler ve Babailer, Türklerin Anadolu'ya girmelerinden itibaren başlayan, Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması sürecinin de manevi mimarları olmuşlardır.

Ahilik teşkilatı sayesinde Anadolu'da Müslüman olmayanların elinde olan sanat ve ticaret hayatına Türkler de katılıp söz sahibi oldular. Ayrıca ahiler yaptıkları zaviyelerde tüccar ve esnafın ahlaki terbiyesiyle uğraştılar. Ahiler Anadolu içtimai hayatındaki bu hizmetiyle beraber ihtiyaç durumunda gazalara ve memleket savunmasına da katıldılar (Akdemir, 1996: 42).

III. AHİ EVREN'İN KİMLİĞİ VE KİŞİLİĞİ

Bilinen bütün kaynaklarda Ahi Evren'in dabbag (derici) olduğu belirtilerek dericilerin piri olarak kabul edilmiştir. II. İzzü'd-Din Keykavus'a sunduğu ve bir siyasetname olan "Letaif-i hikmet" adlı eserinde: "Deri, padişaha lâyük bir kemer oluncaya kadar nice zor ameliyelerden geçtiği gibi, padişah da bir ülkeye sahip oluncaya kadar çok zorluklara katlanmak zorundadır." derken mesleği olan dericiliğe işaretle bulunmuştur (Bayram, 2006: 10).

Gerek menakib-nâmelerde, gerek Ahi Fütüvvet-nâme ve şecere-nâmelerinde adı Ahi Evren şeklinde kaydedildiği gibi esas adının da Nâsirü'd-Din Mahmud olduğu belirtilmektedir. 876 (1472) da düzenlenen, gördüğümüz şecerenâmelerin en eskisi olan Ankaralı Ahi Sinan b. Ahi Mes'ud şecerenâmesi'nde adı hem Ahi Mahmud, hem Nâsirü'd-din olarak geçmekte, bazılarında ise Ahi Evren şeyh Mahmud diye anılmaktadır. (Bkz.: Kırşehir Turizm derneğindeki 3,4,7,10,11,16

nolu Şecere-nâmeler) Gelibolulu Mustafa Âli ve Kâtip Çelebi ve bazı müstensihler onun adını sadece Şeyh Nâsirü'd-din olarak kaydetmişlerdir (Bayram, 2010: 10-11).

Ahi Evren'in çocukluğu ve ilk tahsil devresi, memleketi olan Azerbaycan'da geçse bile gençliğinde Horasan ve Maverâünnahir'e giderek o yöredeki üstatlardan ders aldığı muhakkaktır. Sonra da Bağdat'a gelmiş, Bağdat'ta Şeyh Evhadü'd-Din ile tanıştıktan sonra ona bağlılığı ömrünün sonuna kadar devam etmiştir (Bayram, 2010: 16-17).

Ahi Evren Hicri 602 (Miladi 1205) yılında Anadolu'ya geldikten kısa bir süre sonra Kayseriye yerleştiği ve Hacı Bektaş "Velâyet-nâme"sinde Ahi Evren'in Kayseri'de bir debbağ atelyesi kurduğu bildirilmektedir (Bayram, 2010: 18).

Hocası Evhamü'd-din ile Kayseri'ye yerleşen Ahi Evren, ilk olarak burada Ahi Teşkilatını kurdu. Bu konuda devletin himaye ve desteği ile san'atkârların san'atlarını icra etmeleri için bir sanayi sitesi inşa edilmişti. Debbağ (derici) olan Ahi Evren, bütün san'atkârların lideri olarak bu sanayi sitesinde hizmet vermekteydi. Bu yüzden tarih boyunca debbağların piri ve 32 çeşit san'atkârlar zümresinin lideri olarak kabul edilmiştir. Bu sanayi sitesinde Debbağlar Çarşısı'nın orta yerinde bulunan câmi ve hankâhında kurduğu teşkilatın mensuplarının dinî ve fikrî ta'lim ve terbiyeleri ile de uğraşıyordu (Bayram, 2010: 19).

Ahi Evren, Kayseri'de bulunduğu sırada eşi Fatma Hatun vasıtası ile "Bacıyân-ı Rum" (Anadolu Bacıları) teşkilatını kurdu. Muhtemelen Sultan I. Alâü'd-Din Keykubâd'ın isteği ile Konya'ya yerleşen Ahi Evren, hem sanatını icra ediyor hem de müderrisliğini yürütüyordu. Sultan II. Gıyasü'd-Din Keyhusrev, Ahi ve Türkmenleri iktidarına karşı oldukları gerekçesiyle, Ahi Evren ve pek çok Ahi ileri gelenlerini tutuklatdı. Bu olaylar Ahi ve Türkmenlerin devlete karşı ayaklanmalarına (Babaîler İsyanına) yol açtı. Tam bu sırada Baycu Komutasındaki Moğol Ordusu, Anadolu'ya girdi. 1243'de Köseadağ zaferiyle Anadolu'da ilerlemeye devam eden Moğol Ordusu, Kayseri'de karşısında Ahileri buldu. Ahiler 15 gün şehri müdafaa ettiler. Sonunda şehre girmeyi başaran Moğollar, pek çok Ahi'yi katlettiler ve Ahiler'e ait ev ve işyerlerini yakıp, yıkıp yağmaladılar. Onbinlerce Ahi ve Bacı'yı esir edip götürdüler. Bu sırada tutuklu olan Ahi Evren'in eşi Fatma Bacı da Moğollar'a esir düştü (Bayram, 2010: 19).

Bu olaydan sonra merkezi Kayseri olan Ahi ve Bacı Teşkilatının dağıldığı anlaşılmaktadır. Ahi Evren, Denizli'den döndükten kısa bir zaman sonra Şems'in öldürülmesi olayında Mevlana'nın oğlu Alaü'd-Din Çelebi ile birlikte anılmaya başlandı. Bu olaydan sonra ikisi birlikte Kırşehir'e yerleşmişlerdir. Kaynaklar, Ahi Evren'in Ahi Teşkilatını Kırşehir'de kurduğunu bildirmekteler.

Oysa Ahi Teşkilatının ilk olarak Kayseri'de kurulmuş olduğunu Ahilik araştırmacısı ve yetkin bir uzman olan Sayın Mikail Bayramın yayınlarından yararlanarak buraya

kadar etraflı bir şekilde açıklamaya çalıştık.

Moğollardan destek gören IV. Ruknü'd- Din Kılıçaslan 658 (1260) de tek başına Konya'da taht'a geçti. Bundan sonra Moğol yanlısı olan bu yeni iktidar'ın Ahi Evren'e ve Âhilere rahat vermeyeceği tabii idi. Hemen ardından bu yeni iktidar kendisine karşı olan güçlerle ve bu arada Ahilerle mücadeleye başladı. Anadolu'nun birçok yörelerinde Ahi ve Türkmenler, bu yeni yönetime karşı ayaklandılar. İşte bu isyanların en şiddetlisi Kırşehir'de oldu ki Ahi Evren Şeyh Nasîru'd-din Mahmud ve çevresindekiler tarafından yönetildiği muhakkaktır. Bu isyanın sonunda Kırşehir'de Ahi Evren ve arkadaşlarının katliama tutuldukları olayın tarihi 1 Nisan 1261 (27, R.evvel, 659)dir. Mevlana'nın sadık müridi olan Kırşehir Emiri Nuru'd- Din Caca isyanı bastırdıktan sonra Alau'd-Din Çelebi'nin naaşını Konya'ya götürdü, Mevlana oğlunun bağı (isyankâr) olarak öldürüldüğünü telakki ederek oğlunun cenaze namazını kılmamıştır (Bayram, 2010: 27-28).

Ahi Evren'in kişiliğinin en güzel tasvirini, M. Fatih Köksal'ın şu ifadelerinde görebilmekteyiz:

Ahi Evran, mesleği, yaşantısı ve mücadelesiyle günümüz insanının ihtiyacı olan bir insan modelini de ortaya koymaktadır...

Ahi Evran, yaşantısıyla örnekler. Çünkü o, dürüst, çalışkan, cömert insanlardan oluşan bir toplum özlemiyle Ahi zaviyelerini kurup yaygınlaştırmaya çalışırken, derviş yumuşaklığında bir "ipek"; Anadolu'nun işgal edilmesine seyirci kalmayıp çevresindeki Ahilerden oluşturduğu güçlerle Moğol istilasına karşı bayrak açarken –bir belgede söylendiği gibi- "Tatar muhalifi, savaşkan" bir "çelik" idi. O, Bir anti-emperyalist duruşuyla günümüz Türk aydını için yedi yüz yıl öncesinden, örnek bir aydın tipolojisi çizer gibidir (Köksal, 2006: Önsöz, X).

IV. AHİLİKTE TEŞKİLATLANMA

Anadolu'da ahiliğin kurucusu ve halk arasında "Ahi Evren" olarak bilinen Şeyh Nasiruddin Mahmud (Ö.1262)'dur. O, Alaaddin Keykubat'ın desteğiyle Anadolu'da Ahiliği teşkilatlandırmıştır. Ahilik esnaf arasında yaygınlık kazanmıştır (Ekinci, 1991: 28).

Ahilerin Osmanlı toprakları içerisinde hemen hemen her yerde örgütlendiği bir gerçektir. Bunun nedeni ise Ahiliğin çok güçlü bir teşkilat yapısına sahip olmasıdır. Yerleşme birimlerinde her sanat kolu için ayrı birlikler kurulmuştu. Bir meslekte ayrı birlikler meydana getirecek kadar esnaf ve sanatkârın bulunmadığı yerleşme merkezlerinde birbirine yakın meslek mensupları aynı birlikte toplanırdı (Ekinci,1991: 28- 29). Şehirdeki Ahi birlikleri "Büyük Meclis" de toplanırlardı. Osmanlı'nın değişik yerlerindeki bu birliklerin merkezi Kırşehir'deki "Ahi Evran" zaviyesiydi. Ve bu zaviyenin başı "Ahi Evran"ın halifesi kabul edilirdi. Dolayısıyla bütün ahi birlikleri de bu kişiye bağlıydı (Ekinci, 1991: 29).

Her esnafın adı ile anılan bir çarşısı vardı. (Ekinci, 1991: 30) “Bedesten”, “Arasta” veya “Uzun Çarşı” denilen bir yerlerde aynı sanat sahibi bulunanlar beraber çalışırlardı. Çarşıda müsait olan bir odada ise idarenin ve başkanın çalışabileceği ortam bulunurdu. Bazen de iki oda ayrılırdı. Umumun en sık ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için ise mutlaka o çarşıda berber, fırıncı, nalbant gibi meslek erbabının dükkân açılmasına izin verilirdi. Her esnafın kendi mesleğini temsil eden bir sancağı bulunurdu. Genelde bu yeşil sancak atlastan imal edilir, üzerine ayetler yazılır, kırmızı beyaz ipekten bir kordonun ucunda esnafın alameti, amblemi vardı. Nalbantların alameti bir gümüş nal, ayakkabıcıların ise bir çift patik olmaktadır (Ekinci, 1991: 30).

Ahilikte bütün mesleklerin bir başı, bir piri vardır. Ahi sanatının pirlerinden kendi ustasına kadar olan büyüklerine içten bağlanmaları istenirdi. Tarikat anlayışında araya vasıta koymadan hakka ve hakikate ulaşmak mümkün olmadığı gibi, bir sanatta olgunluğa ermek için de bir pir ve ustaya tabi olmak gerekmektedir. Bunun için her meslek sahibinin, pirine bir hükümete bağlanması ve derin bir saygı içinde olmalıdır (Ekinci, 1991: 30).

V. AHİLİĞE GİRİŞ VE ÜYELİK

Çocukluğunu geçtikten sonra bir gencin ahiliğe geçmesi çok önemlidir. Zaman içerisinde bazı değişikliklere rağmen üye olmanın iki merhalesi vardı. Teşkilata girecek olan kimse kendisinin üyeliğini kabul edecek, bir asil azaya müracaat eder. Buna “talib” usta olana “matlub” adı verilirdi. Talip olanda aranılan vasıflar hakkında çok dikkatli olunurdu (Fayda, 1966: 42).

Ahiliğe giriş şerbet içmek (Şûrb), Şed veya peştamal kuşanmak, şalvar giymekle gerçekleşirdi (Kazıcı, 1996: 127).

Kısacası ahiliğe giriş ve üyelik çok önemli bir aşamadır diyebiliriz. Çünkü bu teşkilata girecek olan kimselerin çok önemli bir görevi üstlendiklerinin farkında olmalarıdır. Bu teşkilat sayesinde Osmanlı ekonomisi uzun yıllar sorunsuz bir dönem yaşamıştır.

VI. AHİLİĞİN İDARİ YAPISI

Ahi teşkilatı düzenli bir yönetim ve idare anlayışına sahiptir. Bu birliklerin başında bir başkan ve beş kişilik idare heyeti bulunurdu. Ahi birliklerinin başında “Esnaf Şeyhi” vardır. Bu kimselerin ahiliğin idaresinde önemli görevleri bulunmaktaydı. Bu başkan olan kimselerin geniş bir yetki ve sorumluluk alanlarının olmasında, eski Türk törelerinin etkisi büyüktür.

Ahiler, fütüvvet mesleğine bağlı olup, senetlerini Hz. Ali vasıtasıyla Hz. Peygamber’e kadar ulaştırırlar. Ahilik teşkilatı, herhangi bir esnaf teşekkülü

değil, aynı zamanda görüşlerini, akidelerini, o vasıtaıyla yayan bir tarikat olarak görülebilir (Şeker, 1997: 116).

Ahi teşkilatlarında sayısı değişmekle beraber şu beş mertebe bulunmaktaydı. Birincisi; teşkilata yeni giren yiğitler, ikincisi; Ahi bölükleri, Üçüncüsü; Halife, dördüncüsü; Şeyh, beşincisi; Seyhü'l meşayih'tir.

Ahilerin idare heyeti her sanat kolunda kendi azaları arasından seçilmiş bir kişiden meydana geliyordu. Kendilerine kadı tarafından seçim sonrası resmi vesika icazet verilip, icraatları ve neticeleri büyük meclise bildirirlerdi. Birlik idari heyeti her ay üç gün toplanırdı. İdare heyeti, birliğin hazinesi mahiyetinde olan "Orta Sandığı" nı idare ederdi (Akdemir, 1996: 4-3).

Ahi teşkilatı için önemli olan bir diğer ilke de dayanışma ilkesidir. Teşkilatta en alt kademededen en üst kademeye kadar bir silsile-i meratib vardır (Ekinci, 1991: 39). Çıranklıktan, Ahi Şeyhine kadar olan, statüler farklılaşması değil, teşkilatta var olan hiyerarşiyi gösterir. Ahi birlikleri içerisinde faaliyette bulunanları- işçi- işveren gibi ayırmaksızın bir arada toplayan teşkilat "menfaat" düzeni değil, uzlaşmaya dayalı bir sosyal düzen oluşturmuştur (Çevik, 1986: 41).

Ahi baba, esnaf ile ilgili sorunları görüşülmek üzere idareye götürürdü. Alınacak kararlardan idare ile beraber Ahi baba kendisi de sorumludur. Kararların uygulamasından Esnaf Şeyhi sorumluydu. Yürütme yetkisinin tamamıyla Ahi Baba'ya ait olması, bu teşkilattaki liderlik anlayışına uygundur. Ahi Şeyhi, yaptığı her fiil ve eylemden esnafa karşı sorumlu olmaktadır.

İdare Heyeti: Umumiyetle beş kişiden oluşan idare heyeti Ahi baba ile beraber teşkilatın temel organı idi. İdare heyetinin ikinci azası "Yiğitbaşı"dır. Esnafın yetiştirilmesi, esnafın rütbelerinin tayini, esnafa ham, yoğrulmamış, madde dağıtımı, Esnaf içi disiplin cezalarının uygulanması ustaların şed kuşanma törenleri ve orta sandığının idaresi hususlarında ahi babanın yardımcısıydı.

Yönetim kurlunun üçüncü üyesi ise "İşçi başı" idi (Ekinci, 1991: 41). Bu kimse ise daha çok teknik işlerde uğraşmaktaydı. Esnaf kollarında üretilen ürünlerin tetkiki, kalitesiz mâmüllerin yok edilmesi ve standardizasyon'un korunması ile ilgili işlerle uğraşırdı.

Bu idare heyetin dördüncü ve son üyesiyse "El Hibre" ismi ile tanınan kişiydi. Meslek erbabı içinde en çok sayılan ve sevilen kimselerden olan ehl- i hibreler, meslek erbabı arasında, esnaf ile yönetim kurulu arasında yahut yönetim kurulu içinde oluşan anlaşmazlıklara tanıklık yaparlardı.

İdare heyeti her ayın birinci ve üçüncü Cuma günleri İdare odasında, Ahi babanın idaresinde toplanırdı. Geçen istişarede alınmış kararların uygulanmasını ve neticelerini açıklar, lazım olan özellikleri görüşmeye sunardı (Ekinci, 1991: 42).

VII. AHİLİK'DE SEÇİM MEKANİZMASI

Bu birliklerin idaresine sorumluluk alacaklar, seçimle iş başına gelirlerdi. Her esnaf dalındaki idarecilerin seçilmesinde ancak o meslekteki ustaların rey kullanma hakkı vardı. Bu ustalar Ahi Baba ve idare heyetini seçerken her birisi için ayrı oy kullanıyorlardı. Daha önce de belirtildiği üzere yürütme yetkisi Esnaf Şeyhi'ne aittir. Esnaf Şeyhliği'ne aday olmak isteyenlerde aranan hususiyetler şunlardır:

- 1-O meslek kolunda usta olarak çalışıyor olmak
- 2-En az üç usta yetiştirmiş olmak
- 3-İyi hali bulunmak ve mahkûmiyeti bulunmamak

Daha önce görevden el çektilmiş olan esnaf şeyhi seçim mahalline gelemezdi. Eğer, "Esnaf Şeyhi" vefat ederse, bir gün sonra yenisi için seçim yapılırdı. Aynı zamanda idare heyeti seçimi de yapılırdı (Çevik, 1986: 44).

Göreve yeni başlayan esnaf şeyhi, yönetim kuruluyla beraber istişarede bulunur. Sonucu da büyük meclise bildirilip esnafa ilan ederdi. Bundan başka büyük meclis ise aralarından birini Ahi Baba Vekilliğine getirip, kendisine itaat ederlerdi. Eğer bu kimse teşkilatın kurallarına sadık kalırsa, bu görevini ömür boyu devam ettirebilecektir. Bu yapılan seçimin adil olabilmesini sağlamak için de müftü ve kadı seçimlerin yapıldığı yere gelirlerdi. Ahi Baba vekilliğine getirilen kimseler, manevi olarak bağlı oldukları Kırşehir Ahi Evran postnişince de onaylanmaları lazımdı (Çevik, 1986: 46).

VIII. AHİLİK'DE DENETİM

Bu birlikler içinde sıkı bir denetim vardı. Bu üyelerin meslek etiğine uygun tutum ve davranış içinde bulunup bulunmadıkları, birlik yöneticileri tarafından sıkı bir biçimde bulunup bulunmadıkları, kurallar uygun hareket etmeyenler diğer insanlara örnek ve ibret olacak şekilde şiddetle cezalandırıldı. Denetimin sağlıklı olabilmesi ve bundan dolayı Ahi ahlak ve kurallarının korunması gayesiyle herkesin şikâyet edebilmesi mümkün kılınılmaktaydı. Kurallar uygun hareket etmeyen Ahi birliği üyeleri aleyhine herkes tarafından dava açılabilmekteydi (Ekinci, 1991: 47).

IX. AHİLİK'DE KURALLAR

Daha öncede söylendiği gibi, Ahilik İslam inancıyla Türk örf ve adetlerini kaynaştıran bir düşünce sistemidir. Bu düşünce sisteminde insan, sistemin ortasında oturtulmuş olup, her şey onun dünya ve âhiret mutluluğu için

düzenlenmiştir. Zaten bu anlayış da Ahiliğin hareket noktası olagelmıştır.

Ahilik düzeninde incelemelerde bulunanlar, bu düşüncelerin ahlak kaidelerini değişik biçimlerde guruplandırır. Ahi ahlakını formal ve informal diye sınıflandırmaya tabi tutanlar olmuştur. Ahiliğin formal ahlakının temelini İslam inanç ve ahlakı oluşturuyordu. Bu sınıflamaya göre ahiliğin genel ahlak yapısı, açık ve kapalı, dışa ve içe ait olmak üzere 12 maddeden oluştuğu varsayılır (Gül, 1971: 182-183).

Ahilik teşkilatı çok güçlü bir ahlak anlayışına sahiptir. Bu yüzden de yüzyıllarca dejenere olmadan varlığını toplumumuzda sürdürmüştür. Ahi ahlak ilkeleri hem üreticiyi hem de tüketiciyi koruma amaçlı tedbirler almıştır. Zaten bir kuruluşun da kendi varlığını devam ettirmesi de kendi koyduğu ilkelere bağlı kalmasına bağlıdır.

Ahilikte altı tane esas davranış ilkesi vardır: Bir: Elini açık tut, İki: Sofranı açık tut, Üç: Kapını açık tut, Dört: Belini bağlı tut, Beş: Dilini bağlı tut, Altı: Gözünü ve elini bağlı tut (Gülvahaboğlu, 1991: 214).

Bu sayılan altı ilke, örgütün temel düzenini kuran öğelerdir. İlk ikisi yardımcı, eli açık olmayı dile getirir. Üçüncüsü konukseverliği, son üçü ise duygularımızın esiri olmamaya, harama uçkur açmamayı, başkalarının gizli hallerini araştırmamayı ifade eder. Bu ilişkilerin kaynağında da yine İslam ve O'nun peygamberi olan Hz. Muhammed bulunur.

X. AHİ TÖREN VE MERASİMLERİ

Ahi birlikleri içinde, teşkilatın ortak ruhuna yön veren birçok tören ve merasim bulunur. Zaten Güllülü'ye göre ahi birliklerinin yaşantısı bile başlı başına bir törendir. Ancak yapılan törenler kategorize edilirse

Birincisi;	Yol atası edinme	(Çıraklık)
İkincisi ;	Yol sahibi olma	(Kalfalık)
Üçüncüsü;	İcazet	(Ustalık) Merasimleri'dir.

İlk olarak yol sahibi (çırak) olmak isteyenler için bir merasim yapılırdı. Çıraklar birlik içinde kendilerine bir yol atası ikide yol kardeşi seçerler. Bunlar arasında Ahi niteliğinde olan şu sözler geçer.

Çırak- Falanı atalığa, filanı kardeşliğe seçtim. Nakib ona talibin elini yapıştırır, selamını verir ve der ki:

- Bu aziz kardeşin bu insaf katında durmaktan muradı bu mecliste siz ihtiyarların huzurunda Yol sahibi olmak ister. Filanı yol atası ve kardeşi istedi. Mahfil- "Mübarek olsun!" der.

Salavatlar getirilir, tekbirler getirilir. Nakib, yol atasının ve kardeşlerine

hediyeler verir. Talip, diz üstü oturur. Kardeşleri de iki tarafına oturur Yol atası Kur'an dan birkaç ayet okur, bir hadis- i şerif okur ve şu öğütleri verir.

- Pirinizden yüz çevirmeyiniz, farzları terk etmeyiniz, sünnetleri ihmal etmeyiniz, dininize, malınıza ve namusunuza sahip çıkasınız. Nerede oturursanız edeple oturunuz, hikmetli söz söyleyiniz.

Yol atasıyla, kardeşler kendi aralarında antlaşmalar yaparlar. Bu antlaşmaya her iki taraf da birbirlerine şefaet edecek cennete girdiklerinde beraber olmaya çalışacaklardır. Fatiha ve tekbirler getirilir (Güllülü, 1977: 160).

İkinci merasim ise yol sahibi olma (Kalfalık) merasimidir. Çıraklığını bitiren genç mesleğinde yeterince olgunlaşınca -ahlak olarak da- ustası tarafından durumu ahi babaya bildirilirdi. Yönetim kurulu da merasim yapılacağı zamanı tayin ederdi. Bu merasimse camide veya mescit gibi bir yerde yapılırdı. Merasime esnaf idare heyeti, kalfanın ustası ve o mesleğin ustaları katılırdı.

Kalfanın güzel ahlakı ve maharetleri ustası tarafından anlatılırdı. O esnaftan üç usta dahi buna şahit olurlardı. Kur'an okunur ve kalfaya dua edilirdi. Esnaf Şeyhi, kalfayı karşısına alır o'na mesleki ve ahlaki konularda öğütler verirdi. Besmele çekilip "peştamal" yani şed giydirilirdi. Bu peştamal havlu biçiminde olup iki renklidir. Peştamal önce uzun tarafından beşe, kısa tarafından üçe katlanıp hazırlanırdı. Beşe katlanması, beş vakit namazı, beş ulu'l azim peygamberi İslam'ın beş şartını ifade eder.

Kalfa babasının elini öper. Babası esnaf vakfına bir bakır kap hediye ederdi. Yeni kalfa kendine rehberlik yapan yol kardeşiyle beraber dışarı çıkar ve esnaf çıraklarınca tebrik edilirdi. Yeni kalfa doğruca ustasının dükkânına gider ve dükkânın bütün kalfalarınca tebrik edilirdi (Ekinci, 1991: 90).

Üçüncü törende ise ustalık (icazet) töreniydi. Ahi zaviyelerinde bulunana bütün ahiler katılırdı. Nâkib zaviyede bulunan herkesi selamlar ve usta olacak kimsenin faziletlerini ve usta olma isteğini aktarırdı. Meclis ehli ise; "Mübarek olsun" derler. Ustasının rızasını almış olduysa kabul edilir. Yine icazet alan kişiye de bir takım öğütlerde bulunurdu:

"Kazancının bir kısmını fukaraya ver, hayır işlerinde elinden geldiğince elini açık tut" denir. Ve usta olmanın kendisine yüklediği sorumlulukları kabul edip etmediği sorulur. Kabul ettiğini söylerse mesleğini sembolize eden terazi, makas gibi aletler verilir. Bu tören ise "peştamal kuşanma" adı altında günümüze kadar yaşanmıştır (Güllülü, 1977: 161-162).

XI. ÇORUM TARİHİNDE AHİLİK VE AHİLER

İstanbul Başbakanlık Arşivinde bulunan Defter-i Hakânîler (Tapu) arasında Çorum'a ait tarihsiz ve eski 944 yeni 444 numaralı (Çorum Livası ve kurası,

nüfusu, hâsılat, maliye ve evkaf defteri) adını taşımakta olan bir defter vardır.

Bu defter bize onuncu asrı hicri'deki Çorum'un birçok hususiyetlerini ve Selçukiler'den itibaren devam edegelen bazı vakıflarla tanınmış bazı ailelerin adlarını ve bilhassa Ahilere ait zaviye teşkilatı bildirmesi itibariyle hususî bir ehemmiyeti haizdir. Çorum Livası defterinde her ne kadar tarih yoksa da içindeki bir kayıttan bu tapu defterinin 29 Şaban H. 927 tarihli olduğu anlaşılmaktadır. Tapu defterinin tedkiki ile Çorum vilâyetinde Ahi'lik teşkilatına ait kıymetli malûmat elde edebileceğiz.

Ahiler'in Anadolu'da yer yer kurdukları müesseseler arasında Çorum, İskilip, Osmancık çevresinde de birçok vakıfları, teşkilatı vardır.

Çorum ve havalisinde eser bırakmış, hayrî işleri yapmış bazı Ahiler'in kısa bir listesi bize bu teşkilatın ehemmiyeti hakkında bir fikir verecektir:

Ahi'nin Adı	Yeri	Tarihi
Ahi Ahmet bin Hasan Emir	Çorum	768
Ahi Etem Çelebi	İskilip	881
Ahi Ahmed Hoca	Çorum	880
Büyük Emir N.Cebrail Bey Caca Bey	İskilip	670
Ahi Menteşe	—	—

Bu Ahi'lerden Ahi Ahmed bin Emir Hasan'ın 768 tarihinde Çorum'da tesis etmiş olduğu vakfiye tarih bakımından çok kıymetlidir. Bu vakfiyede birçok yer isimleri, Ahi adları (mesela Ahi Caruk gibi) geçmektedir. Ahi Ahmet iki kıt'a tarlasını Çorum'da bina etmiş olduğu zaviye için vakfeylemektedir. Vakfiyede Çorum, Çorumlu diye geçmektedir (Dağlıoğlu, 1941: 926) .

Ahilik ile ilgili bilgilerin en önemli kaynaklarından biri olan İbni Batuta Seyahatnamesi'nde her ne kadar Çorum ve Çorum'daki ahilere ait bir bahis yoksa da, Seyahatnamede, Gümüşhacıköyünden Erzincan ve Erzurum'a, Erzurum'dan Bursa'ya geçilerek arada büyük bir boşluk bırakılmış olması, bu kısımda bir eksiklik olduğunu Çorum'a ait yazıların da burada kalmış olabilmesi ihtimalini hatıra getiriyor. İlk kuruluş çağlarından yani Pir (Ahi Evran) in sağlığından beri Çorum'un da Ahilik kurumunun önemli merkezlerinden biri ve belki en mühimi olduğu eldeki belgelerden anlaşılmaktadır.

Fütüvvet-namelerin yazmasına rağmen bütün Anadolu'ya yayılmış olan Ahi derneklerinin bir elden ve bir merkezden idare edilmiş olduğu çok şüphelidir. Çünkü, Ahi icazetnamelerinde adları geçen pirlere Ahi Evran ve halifesi Ahi Emirce den sonra gelen pirlere ve halifeler üzerinde söz birliği yoktur. Bu

iki kurucunun kısa bir müddet merkezîyet usulünü tatbik edebilmiş olmaları mümkün olmakla beraber, bilhassa Hicri 800 yılından sonraki belgelerde türlü yerlerde oturan başka zatlar tarafından aynı zamanda Ahilik icazetnameleri verildiği görülmektedir. Osmanoğulları ve Karamanoğulları ülkelerinde tanzim edilmiş olan icazetnâmelerde bu ayrılık daha belirgindir. Bu durumda muhtelif yerlerdeki Ahi mahfillerinin ve Ahi babalarının tarikatın ana prensiplerine sadık kalmak şartı ile bağımsız bulduklarını gösteriyor (Tombuş, 1946: 1669).

Nazmi Tombuş'un tetkiklerine dayanarak, Çorumdaki Ahilik kuruluşu ile ilgili belgeler ve bunların özetlerini tarih sırasına göre aşağıya yazıyoruz.

1-Emir Hasan oğlu Ahi Ahmet Vakfiyesi: Arapça vakfiyenin tercümesi Çorumlu Dergisi 56.sayısında yayınlanmıştır. Vakfiye 768 h. yılında Arapça olarak tanzim edilmiş Osmaniye, Gümüşhacıköy, Çorumlu kadıları tarafından tasdik olunmuştur. Hicri 836 yılında Çorumlu kadısı tekrar tasdik etmiştir. Bu kadılar zamanında ünlü kişiler olması belgenin gerçekliğinde şüphe bırakmıyor.

Emir Hasan oğlu Ahi Ahmet, vakfiyesinde babasının yaptırdığı “Şeyh Zeynettin” tekkesine arazi vakfediyor. Şeyh Zeynettin türbesi, önce Orta mektep şimdiki Atatürk Lisesi karşısındaki kaldırılmış olan mezarlıkta idi. Halk arasında “Pir Baba” tekkesi diye anılırdı. Türbelerin kapatılmasında yıkılmıştır.

Vakfiyedeki hudutlara göre vakfedilen arazi Çorum kasabası kenarındadır. Arazinin bir kısmı kışla yanından Yaydığın köyüne giden yol ile Derinçay, Ulumezar arasında, başka bir parçası da şimdiki Orta Mektep (sonra Atatürk Lisesi) ve Park bölgesinde bulunmaktadır.

Vakfiyede adı geçen Merhum Ahi Caruk, Ahi Caruk'un İbni Batuta'nın Niğde'de musafir olduğu mahfilin Ahisi ve Niğde Emiri Ahi Caruk olması muhtemeldir. Çorum'da arazisi bulunmasından bu zatın ya Çorumlu veya Çorum'la sıkı bir ilgisi bulunduğu anlaşılmaktadır.

2- Ahi İcazetnamesi: Bu icazetname 790 tarihlidir. İcazet alan Ahi Kasım bin Ahi Ali bin Mecdettin'in Çorumlu olduğunu veya Çorumdaki mahfilde vazife yaptığını zannediyoruz. Çünkü İcazetname Çorum'da ele geçmiştir. Bu icazetname sahibi Ahi Kasım'ın dedesi, Ahi Mecdettin ise İbni Batuta'yı Çorum civarındaki Gümüşhacıköyü'nde misafir eden Ahi babası olduğunu görüyoruz.

3- Beyler Çelebi'nin Abdalata Zaviyesi Vakfiyesi: Bu vakfiye 848 tarihlidir. Vakfedilen arazinin bir tarafının Kılıcıören köyündeki Ahi Hacıbey vakfı olduğu gösteriliyor. Bu vesika Kılıcıören köyündeki yatırım bir Ahi babası olduğunu aydınlatıyor. Fakat Ahi Hacıbeyin ne zaman ve nasıl yaşadığına dair elde bir belge yoktur. Yalnız 848 yılından önce Ahilikle ilgili bir vakıf bulunduğu bu vakfiyede geçen sözlerden anlaşılıyor. Bu köy Çorum Merkez kazasına bağlıdır. 20 km uzaktadır.

4- Ahi Menteşe Vakfına ait Fermanlar: Bu fermanların en eskisi 902 tarihlidir. Vakıf arazisine yapılan tecavüzün menî hakkındadır. Ahi Menteşe ait vakfiye elde edilemedi. Bu zatın kim olduğu, ne zaman yaşadığı bilinmiyor (Tombuş, 1946: 1670-1672).

Çorum'daki Ahilere ait ele geçen, belgelere dayanan bilgilerin yanı sıra yer adlarında ve halk geleneklerinde de Ahilik hakkında bilgilere rastlanılmakta olduğunu belirtmeliyiz.

Çorum kentinin 10 km güneyindeki "Ahi İlyas köyünün" bir Ahi babası tarafından kurulmuş olması muhtemeldir. Köye adını veren (Ahi İlyas'ın) ne zaman yaşadığını, nasıl bir kişi olduğunu bilemiyoruz. Yalnız köydeki bir yatıra halk çok saygı gösterir imiş. Köyde fuhuş, içki gibi, dinde yasak olan günahları işleyenlerin çarpılacaklarına inanılmış. Hatta düğünlerde davul, zurna bile çalınmazmış. Bu yatır (Ahi İlyas) olabilir.

Yukarıda sözü geçen ve arazisinden bir kısmının Ahi zaviyelerine ait olduğu anlaşılan Kılıçören köyü ile Ahilyas sınırdaş gibidirler. Şu halde Ahi İlyas ve Ahi Hacıbey komşu imişler. Bu bölgede Ahi teşkilatı kesafeti olduğu anlaşılıyor (Tombuş, 1946: 1673).

Çorum'da Ahilere nispet edilen zaviyelere dair bilgiler VIII/ XIV. Yüzyıla kadar uzansa da Ahilerin bu tarihten daha önce Çorum'da faaliyet gösterdikleri bilinmektedir. Ahi Burak, Ahi İlyas, Ahi Mecdüddin, Ahi Murat, Ahi Osman, Ahi Bayezıt, Ahi Cemal, Ahi Şeyh Deniz, Ahi Şeyh Eyyüb, Ahi Şeyh Habib, Ahi Şeyh Halil, Ahi Şeyh Muhyiddin, Ahi Şeyh Şemsüddin, Ahi Şeyh Recep, Ahi Şeyh Ahmet ve Yusuf, Ahi Şeyh Musa Çorum bölgesinin Türkleşme ve İslamlaşma sürecine katkıda bulunan Ahilerden bazılarıdır (İllica, 2008: 3).

Çorum, çeşitli dönemlerde Danişmendoğullarının, İlhanlılar'ın, Kadı Burhaneddin'in ve nihayet Osmanlı devleti'nin hâkimiyeti altına girmiştir. Çorum'un coğrafi konumu, şartları ve ikinci derecede önemli ticaret yolu üstünde olması, siyasî istikrarsızlığı ve güvenlik sorunlarını da beraberinde getirmiştir.

Bu bakımdan, VIII/XIV. Yüzyıldan itibaren kent merkezinde ve kırsal kesimlerde kurulmaya başlanan Ahi zaviyeleri, esnafı organize etme, yolcuları, fakirleri gözetme, göçmenlere tarım arazileri açıp hayvancılığı teşvik etme, arazileri sulama, şehir merkezlerine gıda, yün, et ve deri gibi hammaddeleri taşıma yanında, güvenlik ve istikrar açısından da önem arz etmektedir.

Ahiliğin Çorum'da kurumlaşması IX/XV. Yüzyıl boyunca da devam etmiştir. Farklı esnaf kolları, teşkilatlanarak bir araya getirilmiştir. Bu iş kolları içinde en kalabalık olanı 23 kişi ile sofçulardır. Onu 17 kişiyle debbağlar, 15 kişiyle kundura, çarık ve koşum imalatçıları izlemektedir. Bunun dışında 12 boyacı, 9 bez ve ipek tüccarı, 7 cüllah (bez dokuyucu), 6 hayyat (terzi), 5 külahçı, 4 kuşakçı, 1 abacı

şehirde faaliyet göstermektedir. Ancak 1450'den sonra sofçuluğun gerilediği, deri tabakalamanın yaygınlaştığı görülmektedir. XIV/ XX. Yüzyıl başı itibariyle Çorum'da yetmiş üç tabakhane bulunduğu göz önüne alınırsa kentte dericiliğin önde gelen ekonomik faaliyetlerden biri olduğu söylenebilir.

X/XVI. Yüzyılda Çorum'da bir bedesten olduğu kayıtlarda yer almaktadır. Bedesten, üzeri kapalı alış veriş merkezi hüviyetinde olup tüccarların dışında Çorum halkının da değerli eşyalarını koruma altına aldığı birer kiralık kasa görevi de yapmaktaydı. Amasya'daki Şeyh Abdurrahman Vakfı'na bağlı Çorum Bedesteni, birkaç kez tamir görmekle birlikte, depremler ve yangınlardan ötürü günümüze kadar ulaşamamıştır. Bu sebeple esnaf, imalat ve ticaret için bugün de aynı adla anılan Çöplü Mahallesi'nde faaliyet göstermekteydi (Uluç, 1981: 129-139).

Tabakhanelerin ve Ahi evran Tekkesi'nin hemen doğusunda yer alan Çöplü mahallesinde çarıkçı ve ayakkabıcılardan başka sandıkçılar, semerciler, demirciler, bakırcılar, saatçiler, kasaplar, dokumacılar, Çorum'un kuzeyinde Sıklık Boğazı'nda topladıkları hammaddeyle boya imalat ve satışı yapan cehrileri de içine alan yaklaşık 24 farklı iş kolu faaliyet göstermekteydi. Mahalle yaklaşık 200 yıl önce meydana gelen yangında hasar görmüş yeniden inşa edilmiştir.

Çorum'daki Ahiler'in toplanma yeri, eski adıyla Tabakhane Mahallesi'ndeki Ahirvan Tekkesi'ydi. Muhtemelen Ahiliğin Çorum'da teşkilatlanmasının akabinde inşa edilen tekke, 1963 yılına kadar ayakta kalmıştır. Günümüzde herhangi bir emaresi kalmayan tekkede bir mezar ya da türbe bulunmaması rağmen burası, halkın saygı duyduğu bir yerdi. Çarşıdaki tüm dükkânların kapısı açık olduğu halde, esnafın naklettiğine göre Ahi Evran'ın ruhaniyetinden korkulduğu için hırsızlık yapmaya hiç kimse cesaret edemezdi. (Haksever, 2009:194)

“Çorum Tarihi ve Coğrafyası” isimli kitabın yazarı, eserinde “Çorum'da Kuruluşlar” başlığı altında Ahilik ile ilgili şu ifadeleri (Tuğrul, 2006: 97-100) yazmıştır:

Çorum'da; zamanı bilinemeyen yıllardan beri devam edegelen bir teşkilata tesadüf ediliyor. Bu teşkilat çeşitli san'at ve işlerle uğraşanlar arasında ayrı ayrı grup birlikleri oluşturulmasıyla başlamıştır. Demirci, doğramacı, marangoz, kunduracı vs.

... Sanatkârların her sınıfı Ramazan, Kurban Bayramlarının ilk namazıyla Receb' in ilk Cuma gecesini akşam namazının ardından toplanırlar, şeyh tarafından o birliğin kazancı için dualar edilir, duanın ardından herkes sağına ve soluna selam verip ellerini çaprazlar ve duaya nihayet verilir.

Bu teşkilatla esnaf arasında sıkı bir disiplin te'min edilirdi. Başka yerden gelen bir tüccar her hangi bir ödeme süresi ile verdiği malın değerini almak için va'denin bitiminde doğrudan doğruya Yiğit Başu'ya müracaat eder. Yiğit Başu o tüccar'ın isteklerini tahsil ederdi. Karaborsacılar, Yiğit Başu tarafından protesto edilir,

hatta dükkanı birkaç gün kapanmak cezasıyla da cezalandırılırdı. Herhangi bir esnafın yolsuz bir hareketi görüldüğünde şeyh ve kahyalar toplanarak bir karar alırlar ki buna “Lonca” ta’bir edilirdi. Lonca’nın verdiği karar kesindir. Lonca’nın toplanması için zaman ve mekan sözkonusu değildi.

Lonca toplandığı vakit oradan her geçenin selam vermesi gelenektir. Kaymakam’ı cezalandıran Lonca’nın şu hikayesini nakl ederler:

İşinde hile yapan karaborsacı bir adam için karar verilmek üzere sabah namazında Lonca toplanmış -Çorum’un Kaymakamlık devrinde- Kaymakam da selam vermeden geçmiş. Yiğit Başı Kaymakam’ı çağırıyor, üç gün evden çıkmamasını emrediyor. Kaymakam da üçgün evden çıkmıyor.

Lonca’nın en müthiş kararı birlik töresine uymayan herhangi bir san’atkar’ı aforoz etmesidir. Bu aforoz edilen kimse ile halkdan hiç birisi a lışveriş etmez, karaborsacı da böyle zamanda uzaklara gitmeye mecbur olurdu.

Dedebaşzâde Hasan Efendi’nin evinde Gazi Dede yahut Ahi Menteşe isminde nereden gelip nereye gittiği belli olmayan bir Baba’nın mezarına hürmet edildiği söylenmektedir. Bunun ise eskiden zengin vakıfları olduğu söylenmektedir. Fakat bugün bu mezar yoktur. Yakın vakit’de kaldırılmıştır.

Derici esnafları bu Sultan’ın hırsızlıklara engel olduğuna inanmaları ile dükkanlarını açık bırakırlarmış. Bu teşkilat hürriyet’in ilanı yılına kadar devam etmiş bu yıldan sonra disiplinini kaybetmiştir.

....Gazi Dede veyahut Ahi Menteşe namındaki Baba’nın mezarının yakın zamana kadar genel saygı görmesi Gazi teşkilatıyla Ahiler teşkilatının esnaf teşkilatı şeklinde Çorum’da bu güne kadar devam eden eserlerdir.

XII. SONUÇ

Günümüzde refah devletinin temel felsefesi yoksulları doyurmak, milleti devamlı kılmak ve halkının ilerlemesine katkıda bulunmaktır.

İşte Ahilik, Selçuklu döneminden itibaren filizlenen bir zihniyetin Osmanlı’da almış olduğu en son biçimidir.

Göçebelik döneminin gözetim ideolojisi yerine geçen bu “dayanışmacı” modelin gelişimi, yayılmasında İslamiyet’in değerler sistemi ve dünya görüşüyle, Türk toplumunun dinamik yapısının bir bütünleşmesi etkileyici bir unsurdur. Hem fert hem toplum dengesi açısından hem de ekonomik hayata bir ahlaksal değer kazandırması yönünden ahilik, önemle üzerinde durulmalıdır.

Ahi birliklerin de ihtiyacı olan herkese, her ferde yardım yapılı, mükemmel bir sivil toplum örneği.

Türk toplumunun sosyal, kültürel ve ekonomik hayatını tanzim eden en büyük “Sivil Toplum” kuruluşu olarak tarihin belli bir döneminde hayat sürmüştür.

Bu birlikler bize, yani Türk toplumuna hem ekonomik hem de sosyal hayatımızda aydınlatıcı olacak bilgiler sunmuştur.

KAYNAKÇA

- AKDEMİR, Ali. (1996), *Girişimcilik Kültürü*, Kütahya
- BAYRAM, Mikail. (2006), *Ahi Evren Tasavvufî Düşüncesinin Esasları*, TDV Yay., Ankara Cumhuriyetin 50 yılında *Esnaf ve Sanatkâr*, Güneş Matbaası, Ankara 1973
- ÇAĞATAY, Neşet. (1990), *Ahilik Nedir*, Kültür Bakanlığı yayınları Ankara
- ÇEVİK, İzzet. (1986), *Endüstriyel Mesleki ve Teknik Öğretimde Örgütlenme Sorunları*, TODAİE Basılmamış Uzmanlık Tezi, Ankara
- DAĞLIOĞLU, H. Turhan (1941), “Deferi Hakanîlere Göre 10. Asrı Hicrî’de Çorum”, *Çorumlu Dergisi*, Çorum, C. 2, S.30, ss. 923- 927.
- EKİNCİ, Yusuf. (1991), *Ahilik*, Sistem Ofset, Ankara
- FAYDA, Mustafa. (1966), *Anadolu Ahi Teşkilatı*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Basılmamış Lisans Tezi, Ankara
- GÜL, Kemal Vehbi. (1971), *Anadolu’nun Türkleştirilmesi ve İslamlaştırılması*, Toker Yayınları, İstanbul
- GÜLLÜLÜ, Sabahattin. (1977), *Sosyoloji Açısından Ahi Birlikleri*, Ötüken Yayınevi, İstanbul
- GÜLVAHABOĞLU, Adil. (1991), *Ahi Evren Veli ve Ahilik*, Memleket Yayınları, Ankara
- HAKSEVER, A. Cahid. (2009), *Çorum Tarihi ve Kültüründe Tasavvuf Geleneği*, Çorum
- ILICA, Ali. (2008), “Ahiliğin Türk Kültür Hayatındaki Yeri ve Önemi” Konferansı, ÇESOB Konferans Salonu, Çorum, 13.10.2008
- KAŞGARLI Mahmut. (1970), *Divan- ı Lügat- it Türk*, TDK, C. 1, Ankara
- KAZICI, Ziya. (19969), *İslam Kültür ve Medeniyeti*, Timaş Yayınları, İstanbul
- KÖKSAL, M. Fatih. (2006), *Ahi Evran ve Ahilik*, Kırşehir Valiliği Yayınları, Kırşehir
- ŞEKER, Mehmet. (1997), *Fetihlerle Anadolu’nun Türkleşmesi ve İslamlaşması*, TDV Yayınları, Ankara
- TABAKOĞLU, Ahmet. (1986), *Sosyal ve İktisadi Yönleriyle Ahilik*, Ahilik Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul
- TOMBUŞ, Nazmi. (1946), “Çorumda Ahilik”, *Çorumlu Dergisi*, C.3, S. 56, ss. 1669- 1674, Çorum

TUĞRUL, Nazmi. (2006), *Çorum Tarihi ve Coğrafyası*, (Yayına haz: Ramazan Karaman), Alp Ofset, Çorum

ULUÇ, Sevim. (1981), “Çorum ve Çevresi”, 5. *Hitit Festival Komitesi*, ss.19- 50, Çorum

YAZICI, Erdinç (1996), *Osmanlı'dan Günümüze Türk İşçi Hareketi*, Sistem Yayıncılık, Ankara